

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA 2026

Konstitucinė teisė

Mokomoji medžiaga
Nacionalinės teisės žinių olimpiados dalyviams

Mykolas Romeris
universitetas

Konstitucinės teisės ištakos (1)

Ar prisimenate iš istorijos pamokų, kada buvo priimti Lietuvos statutai? 1529, 1566, 1588 metais. Būtent šiuose aktuose, įtvirtinusiuose Lietuvos valstybingumo idėją, slypi mūsų valstybės konstitucinės teisės ištakos!

Ar žinote, kad 1791 m. gegužės 3 d. priimta Lenkijos-Lietuvos Konstitucija buvo pirma Europoje ir antra pasaulyje rašytinė Konstitucija? Pirmąją visame pasaulyje priimta Konstitucija yra laikoma 1787 m. JAV Konstitucija. Ji galioja iki šiol!

Konstitucinės teisės ištakos (2)

Svarbiausias 1918 m. įkurtos moderniosios Lietuvos valstybės aktas – 1918m. vasario 16 d. Lietuvos tarybos nutarimas, žymintis valstybės pradžią. Jis yra Lietuvos Respublikos pamatinis konstitucinis aktas, iš kurio kilo ir dabartinė Konstitucija. Ne veltui vasario 16-ąją nevyksta pamokos!

Ar pamenate, kiek konstitucijų buvo priimta tarpukario Lietuvoje?
Net šešios!

1918, 1919, 1920, 1922, 1928, 1938 metais. Tačiau ne visos vadinosi „Konstitucijomis“ ir ne visos buvo nuolatinės – tik 1922 m., 1928 m. bei 1938 m. Konstitucijos buvo nuolatinės.

Mykolas Romeris
universitetas

Konstitucinės teisės ištakos (3)

1990 m. kovo 11d. buvo priimtas dar vienas labai svarbus Lietuvai aktas – [Aktas](#) dėl Lietuvos Nepriklausomos Valstybės atstatymo, kuriuo buvo atkurta Sovietų Sąjungos okupuotos Lietuvos Nepriklausomybė. Tai taip pat yra dabartinės Konstitucijos pamatas.

Tai dar viena diena, kai švenčiame mūsų valstybės nepriklausomybę!

Kada ir koku būdu buvo priimta šiuo metu galiojanti [Konstitucija](#)?

Atkūrus Nepriklausomybę, dabartinė [Konstitucija](#) buvo priimta lietuvių Tautos 1992 m. spalio 25 d. referendumu.

Iki tol nuo pat Nepriklausomybės atkūrimo galiojo Laikinasis Pagrindinis Įstatymas.

Mykolas Romeris
universitetas

Kuo ypatinga yra Konstitucija ir kokia jos svarba?

- * Konstitucija išreiškia mūsų kaip pilietinės lietuvių Tautos valią būti nepriklausoma demokratine valstybe, siekiančia išsaugoti garbingą istoriją, unikalią kultūrą, kalbą ir papročius, valstybe, kurioje gerbiamos kiekvieno žmogaus teisės, nepriklausomai nuo jo pasirinkimų.
- * Konstitucija yra svarbiausias, aukščiausių teisinę galią turintis teisės aktas, kuriame įtvirtintos **pagrindinės visiems privalomos taisyklės**; niekas negali elgtis kitaip, nei nustatyta Konstitucijoje. Joks kitas teisės aktas negali prieštarauti Konstitucijai – nei tas, kurį priima Seimas, Vyriausybė ar Prezidentas, nei tarptautinės sutartis, kurias Lietuva nusprendžia ratifikuoti.
- * Kadangi visi turi gerai žinoti taisykles, kurioms negalima nusižengti, Konstitucija turi būti stabili – ji keičiama ypatinga tvarka. Tačiau kai kurių dalykų Konstitucijoje pakeisti negalima – negali būti daromos tokios Konstitucijos pataisos, po kurių neliktų Nepriklausomybės, Demokratijos ir Žmogaus teisių. Tai yra pačios svarbiausios vertybės, dar vadinamos „amžinosiomis“.
- * Konstitucijoje yra įtvirtintos pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės, nurodytos institucijos, įgyvendinančios valstybės valdžią – Seimas, Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė, teismai.
- * Konstitucijoje apibrėžtas santykis tarp šių valstybės valdžių: įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės. Joje nustatyta, kad šios valstybės valdžios yra savarankiškos ir veikia nepriklausomai viena nuo kitos, tačiau privalo bendradarbiauti. Taip pat yra nustatyta, ką kiekvienai iš šių institucijų priklauso daryti, kad visiems Lietuvoje būtų gyventi gera.

Kokios pagrindinės žmogaus teisės ir laisvės nurodomos 1992 m. Konstitucijoje?

Konstitucijos 18 str. skelbia, kad žmogaus teisės ir laisvės yra prigimtinės! Tai reiškia, kad jas turi kiekvienas žmogus nuo pat gimimo, niekas jų negali atimti.

Konstitucijoje įtvirtintos tokios teisės kaip:

- * teisė į gyvybę, laisvę, asmens neliečiamumą, orumą, teisė nebūti kankinamam;
- * nuosavybės, buto, privataus gyvenimo neliečiamumas;
- * informacijos laisvė, minties, tikėjimo, sąžinės laisvės.

Konstitucijoje nustatyti šeimos, auklėjimo, ugdymo pagrindai, įtvirtinama asmens teisė į mokslą, kultūrą, mokslo ir tyrinėjimų bei dėstymo laisvė, teisė pasirinkti darbą, gauti teisingą atlyginimą ir teisė į poilsį bei kasmetines atostogas.

Nors šių teisių atimti niekas negali, kai kuriais atvejais jas galima riboti, pavyzdžiui, tam, kad vienas asmuo, naudodamasis savo teisėmis, nepažeistų kitų asmenų teisių.

Kas nusprendė, kokia bus mūsų Konstitucija?

Pagal Konstituciją visa valstybės valdžia priklauso jos žmonėms – **Tautai**. Taigi pati Tauta nusprendė, pagal kokią Konstituciją nori gyventi, kokios vertybės mums yra svarbiausios.

Be to, Konstitucijoje nustatyta, kad ir toliau Tauta sprendžia svarbiausius valstybės klausimus. Tai visi valstybės piliečiai daro balsuodami **referendume**. Pačias svarbiausias Konstitucijoje įtvirtintas taisykles pakeisti galima taip pat tik referendumu, jeigu pakeitimui pritaria dauguma piliečių.

Tačiau kiekvienu klausimu rengti referendumą sudėtinga, todėl įvairiems klausimams spręsti **renkami Tautos atstovai** – Seimo nariai, t. y. tie Lietuvos piliečiai, kuriais žmonės labiausiai pasitiki ir patiki jiems teisę priimti visai valstybei svarbius sprendimus. Tauta taip pat renka Respublikos Prezidentą, merus, savivaldybių tarybas ir Lietuvą Europoje atstovaujančius asmenis. Taip girdimas visų mūsų balsas !

Mykolas Romeris
universitetas

REFERENDUMAS

Referendumas – tai būdas atsiklausti Tautos nuomonės itin svarbiais visai valstybei ir visuomenei klausimais.

*tik referendumu gali būti keičiamos Konstitucijos I skirsnio nuostatos, pavyzdžiui, drausti ar leisti dvigubą pilietybę, kokia yra valstybinė kalba, kas yra Lietuvos sostinė, ir kt.

*net ir referendumu, balsuojant visiems piliečiams, negalima atsisakyti Lietuvos nepriklausomybės, demokratijos ir paneigti prigimtinių žmogaus teisių

*referendumas gali vykti tik vieną dieną (nors referendumas dėl stojimo į ES vyko visą savaitgalį, tai buvo ypatingas atvejis, kuris negali būti pakartojamas)

*referendume žmonėms privaloma užduoti atskirus klausimus, į kuriuos pateikiami atsakymai

*klausimai turi būti aiškūs, visiems suprantami

*sprendimo, kurį Tauta priėmė referendumu, reikia laikytis visiems, ir piliečiams, ir valdžios institucijoms

*referendumu priimta Konstitucija ir nuspręsta prisijungti prie Europos Sąjungos

RINKIMAI

- *Rinkimuose išrenkama valstybės valdžia – Seimas ir Respublikos Prezidentas, taip pat savivaldybės meras ir taryba. Išrinkus Seimą, laimėjusi politinė partija ar jų koalicija sudaro Vyriausybę.
- *Tam, kad Tauta pasitiktų išrinktais Seimo nariais arba Respublikos Prezidentu, rinkimai turi būti sąžiningi, o laimėti juos privalo daugiausia balsų rinkimuose surinkęs kandidatas. Kaip tai padaryti?
- *Kiekvienas turi balsuoti pats už save, slaptai ir netrukdomai, tik už tą kandidatą, kuriuo labiausiai pasitiki
- *Draudžiama siūlyti bet kokį atlygį už tai, kad balsuotum už kitą kandidatą
- *Visi 18 metų sulaukę asmenys turi teisę eiti į rinkimus ir rinkti savo atstovą į parlamentą
- *Kiekvieno balsas skaičiuojamas vieną kartą – visų piliečių balsai lygūs

Mykolas Romeris
universitetas

Ar žinote, kad valstybės valdžia įgyvendinama remiantis valdžių padalijimo principu?

Mykolas Romeris
universitetas

Šis principas reiškia, kad įstatymų leidžiamoji valdžia (Seimas), vykdomoji valdžia (Respublikos Prezidentas ir Vyriausybė) ir teisminė valdžia (teismai) turi būti atskirtos, kad kiekviena iš jų įgyvendina tik jai priskirtus įgaliojimus, nė viena negali kištis į kitos veiklą, negali viena kitai nurodinėti. Tačiau visos valdžios viena kitą prižiūri, be to, jos privalo bendradarbiauti.

Pagalvokite, kodėl tai taip svarbu demokratinėje valstybėje? Kas būtų, jei Respublikos Prezidentas galėtų nurodyti Seimo nariams, kokius įstatymus priiminėti? Arba jeigu teismas bylas spręstų tik taip, kaip liepia Respublikos Prezidentas ar Ministras Pirmininkas? Kas būtų, jei visus sprendimus galėtų priimti vienas asmuo arba tik jam ištikimi žmonės?

ĮSTATYMŲ LEIDŽIAMOJI VALDŽIA – SEIMAS

Mykolas Romeris
universitetas

Kaip manote, kaip atsiranda įstatymai, kurių laikytis turi visi Lietuvos žmonės? Juos priima **parlamentas**, Lietuvoje vadinamas Seimu – tai įstatymų leidžiamoji institucija, turinti išskirtinę teisę leisti įstatymus, kurie privalomi visiems ir kurių reikia laikytis. Seimo priimami įstatymai negali prieštarauti Konstitucijai – nustatyti kitokių taisyklių, nei susitarė laikytis Tauta.

Seimą sudaro Tautos atstovai – 141 Seimo narys. Tautos atstovai, priimdami įstatymus, išreiškia Tautos valią. Kiekvienas Seimo narys gali siūlyti priimti įstatymą ir privalo balsuoti už kitų asmenų pateiktus įstatymų projektus.

Ar baigę mokyklą galėsite tapti Seimo nariu? Teks kelerius metus palaukti! Konstitucija nustato, kad Seimo nariu gali būti renkamas Lietuvos pilietis, kuris rinkimų dieną yra ne jaunesnis nei **21 metų** ir nuolat gyvena Lietuvoje.

Ar Parlamentas gali reguliuoti internetą? Paties interneto ne, tačiau Seimas priima kai kurias taisykles, kurių privalu laikytis naudojantis internetu, pavyzdžiui, draudžia viešinti asmens duomenis be asmens sutikimo tam, kad nebūtų pažeidžiamas asmenų privatumas. Tai reiškia, kad ne bet kokius vaizdelius, nuotraukas ir informaciją galima kelti į socialinius tinklus ar internetą. Taip pat draudžiama skelbti melagienas, skleisti propagandą – čia Seimui tenka ypač sunki užduotis, siekiant apsaugoti mus visus nuo dezinformacijos, bet pernelyg neapriboti informacijos laisvės.

Ar Seimas turėtų reguliuoti naudojimąsi internetu?

Mykolas Romeris
universitetas

Be tam tikrų taisyklių internetas taptų nesaugus, o tai reikštų, kad Konstitucijoje garantuojamos teisės ir laisvės gali būti nesunkiai pažeidžiamos.

*Pavyzdžiui, prasidėjus Rusijos karui Ukrainoje, buvo pakeistas įstatymas ir uždrausta internete skleisti dezinformaciją, kurstyti karą ar neapykantą, neigti nusikalstamus Rusijos valstybės veiksmus. Kai kurie portalai ar puslapiai, užsiimantys tokia veikla, gali būti net uždaromi.

* Priešiški, įžeidžiantys, menkinantys pasisakymai, nukreipti prieš kokią nors asmenų grupę (pvz., tautiniu pagrindu – prieš žydus ar romus), laikomi neapykantos kalba ir už ją gali būti baudžiama.

*Taip pat Seimas nustatė, jog kibernetinius nusikaltimus padarę asmenys (įsilaužę į kitų žmonių paskyras ar svetaines) turi būti baudžiami.

VYKDOMOJI VALDŽIA – PREZIDENTAS IR VYRIAUSYBĖ

Seimo priimtus įstatymus įgyvendina (vykdo) **Prezidentas** ir **Vyriausybė**. Dėl to jie vadinami vykdomąja valdžia.

Prezidentas yra valstybės vadovas ir vyriausiasis ginkluotųjų pajėgų vadas. Prezidentas sprendžia dėl pilietybės suteikimo, teikia apdovanojimus, nuteistiesiems suteikia malonę.

Vyriausybę sudaro Ministras Pirmininkas ir ministrai, kuriuos skiria ir atleidžia Respublikos Prezidentas, kai jam pritaria Seimas. Vyriausybė tvarko visus valstybės reikalus ir įgyvendina Seimo priimtus įstatymus. Vyriausybė atsakinga už gydymą, švietimą, tvarką mokyklose, kelius ir daug kitų dalykų. Vyriausybė atsakinga už tai, kad Lietuvoje viskas veiktų taip, kaip nusprendė Seimas.

Kas užtikrins, kad visi interneto taisyklių pažeidėjai būtų nubausti? Vyriausybė rūpinasi, kad būtų laikomasi tų taisyklių, kurios nustatytos Konstitucijoje ir Seimo priimtuose įstatymuose. Pavyzdžiui, jei programišiai bandytų nulaužti tavo elektroninį dienyną, Vyriausybės įkurto Nacionalinio kibernetinio saugumo centro specialistai turėtų juos sustabdyti. Jei kas nors tavo vardu sukurtų netikrą paskyrą ir ten rašytų tau nepriimtinius dalykus, policija ar kitos tarnybos padėtų priversti tą asmenį įrašą ištrinti.

Mykolas Romeris
universitetas

TEISMINĖ VALDŽIA

Teismuose visi galime ginti savo pažeistas teises! Tai mums garantuoja Konstitucija. Ar žinote kokie teismai veikia Lietuvoje?

- Konstitucinis Teismas, kuris sprendžia, ar įstatymai neprieštarauja Konstitucijai, o Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai – neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymams; taip pat jis vertina ir aukščiausių Lietuvos pareigūnų (pvz. Seimo narių) elgesį ir sprendžia, ar jų veiksmai atitinka Konstituciją (sprendžia apkaltos bylas).
- Bendrosios kompetencijos teismai, kurie nagrinėja civilines, baudžiamąsias, darbo, administracinių nusižengimų (pavyzdžiui, dėl kelių eismo taisyklių) bylas (Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, Lietuvos apeliacinis teismas, apygardų teismai ir apylinkių teismai);
- Specializuoti administraciniai teismai, kurie nagrinėja ginčus su valstybės institucijomis (Regionų apygardų administraciniai teismai ir Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas).

Mykolas Romeris
universitetas

Ar žinote, kokią galimybę asmenims suteikė prieš keletą metų priimta Lietuvos Respublikos Konstitucijos pataisa?

Papildžius Konstitucijos 106 straipsnį, nuo 2019 m. rugsėjo 1 d. kiekvienas asmuo turi teisę kreiptis į Konstitucinį Teismą tiesiogiai ir pateikti individualų konstitucinį skundą, kuriame gali ginčyti Seimo, Vyriausybės ar Respublikos Prezidento teisės aktų atitiktį Konstitucijai (pavyzdžiui, jei Seimas nustatytų pernelyg daug ribojimų savo nuomonės reiškimui).

Tai yra svarbi papildoma žmogaus teisių apsaugos garantija.

Mykolas Romeris
universitetas

TEISMAI IR INTERNETAS

Teismai sprendžia visus iškilusius ginčus, taip pat ir tuos, kurie kyla dėl nustatytų taisyklių nesilaikymo. Tik tam, kad žmonės pasitikėtų teismų priimamais sprendimais, jie turi būti tikri, jog tie sprendimai yra teisingi ir objektyvūs. Tai užtikrina tam tikrų taisyklių laikymasis:

- ✓ Teismas ir teisėjas turi būti nepriklausomi
- ✓ Bylas gali spręsti tik pagal Konstitucijoje ir įstatymuose nustatytas taisykles įsteigti teismai ir paskirti teisėjai
- ✓ Teisėjai turi vadovautis galiojančiais įstatymais.

Internete kiekvienas užrašytas žodis akimirksniu tampa matomas tūkstančiams žmonių. Tai suteikia didelę laisvę dalintis mintimis, tačiau kartu uždeda ir milžinišką atsakomybę, nes greit sklindantis melas gali pakenkti kitam žmogui. Puikus to pavyzdys yra daugeliui girdėta istorija apie visuomenininką, kuris surinko dideles sumas pinigų, kad padėtų Ukrainai, kovojančiai su Rusija. Kol tūkstančiai žmonių džiaugėsi bendru tikslu, kitas asmuo internete pradėjo skleisti įrašus, kuriuose be jokių įrodymų rėkė, jog visi šie pinigai yra pavogti ir pasisavinti organizatoriaus asmeninėms reikmėms, gal netgi pralošti.

Nors šmeižtas sklido žaibiškai, įžeistas organizatorius nusprendė nesivelti į tuščius ginčus komentaruose ir kreipėsi į teismą, kad šis apgintų jo garbę. Teisminio proceso metu paaiškėjo, kad kaltinimus svaidęs asmuo neturėjo jokio pagrindo savo žodžiams, todėl teismas konstatavo, kad saviraiškos laisvė nesuteikia teisės meluoti ar tyčia kenkti kito reputacijai. Galutinis teismo sprendimas buvo griežtas: melagienas skleidęs asmuo buvo įpareigotas ne tik viešai paneigti savo žodžius tame pačiame interneto ir žiniasklaidos kanale, bet ir sumokėti solidžią piniginę baudą bei padengti visas teismo išlaidas. Taip teismai aiškiai parodė, kad internete galioja tie patys teisingumo principai kaip ir realybėje, o valstybė per teismus užtikrina, kad niekas negalėtų nebaudžiamas mindyti kito žmogaus orumo.

Ar Konstitucijoje nustatytos taisyklės galioja visiems vienodai?

Tai, kad negalima įžeidinėti ir šaipytis iš kitų, taip pat ir internete, galioja visiems vienodai, net ir aukštiems pareigūnams ar Seimo nariams. Vienam Seimo nariui savo viešai, t. y. Facebook paskyroje ir visuomenės informavimo priemonėmis tyčia patalpinus keletą įrašų, paniekinančiai atsiliepančių apie žydų tautą, Konstitucinis Teismas nusprendė, kad tas Seimo narys nesilaikė Konstitucijos ir toliau Seime dirbti nebegali, nes:

- Seimo narys, kaip ir kiekvienas iš mūsų, reikšdamas savo pažiūras ir įsitikinimus, skleisdamas informaciją turi neįžeisti kitų žmonių, neskatinti visuomenės nesantaikos, tarpusavio nepakantumo ir netolerancijos;
- Pagal Konstituciją draudžiama piktnaudžiauti įsitikinimų raiškos ir informacijos laisve, ja naudotis neatsakingai, demonstruoti neapykantą asmenims dėl jų tautybės, taip prisidedant prie atskiriems asmenims ar jų grupėms, be kita ko, tautinėms bendrijoms, priešiškos, juos žeminančios ar žeidžiančios, grėsmės, be kita ko, tautinei santarvei, visuomenės saugumui ir viešajai tvarkai keliančios aplinkos kūrimo.

Mykolas Romeris
universitetas

Pagrindinis šaltinis:

1992 m. Lietuvos Respublikos
Konstitucija.

Papildomas šaltinis:

Lietuvos konstitucinė teisė.
Vadovėlis. Trečioji laida. Vilnius, 2022.

Šaltiniai pasirengimui

Mykolas Romeris
universitetas

NACIONALINĖ TEISĖS ŽINIŲ OLIMPIADA

Mykolo Romerio
universitetas

